

กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ในเขตภาคเหนือตอนบน

STRATEGIES OF IDENTITIES OF BASIC EDUCATION IN THE NORTH OF THAILAND

ทองพรรณ ปัญญาอุดมกุล¹, ดร.สุวดี อุปปินใจ²

ผศ.ดร.ทศพล อารีนิจ³, ผศ.ดร.สุชาติ ลีตระกูล⁴

Tongphun PunyauDOMkul¹, Suwadee Ouppinjai², Thosapol Arreenich³, Suchart Leetrakoon⁴

¹นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

²อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ สาขา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

³อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม อาจารย์ สาขา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

⁴อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม อาจารย์ สาขา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน (2) กำหนดกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน (3) ตรวจสอบกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน โดยอาศัยกรอบการพัฒนากลยุทธ์ ปรับปรุงจากแนวคิดการบริหารเชิงกลยุทธ์ของ Wheelen and Hunger เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาสภาพปัจจุบัน ในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบนที่ประสบความสำเร็จ และได้ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ปีงบประมาณ 2554 ในระดับดีมากทุกตัวบ่งชี้ จำนวน 2 แห่ง และแบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 แห่ง กำหนดกลยุทธ์โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix โดยผู้วิจัยและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งเป็นผู้กำหนดกลยุทธ์ในระดับปฏิบัติการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัจจุบันในการสร้าง อัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบนด้านสภาพแวดล้อมภายนอก อยู่ในระดับมาก ด้านสภาพแวดล้อมภายใน อยู่ในระดับ ปานกลาง และสภาพปัจจุบันในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดอัตลักษณ์ องค์ประกอบของอัตลักษณ์ การปฏิบัติตามอัตลักษณ์ การประเมินอัตลักษณ์ และการธำรงรักษาอัตลักษณ์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน (2) กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 ปรับโครงสร้างและนโยบายเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 2 ปรับปรุงคุณภาพผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 3 ปรับปรุงสื่อ แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 4 สร้างเครือข่ายการพัฒนา และการประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์ ที่ 5 สร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาให้กับผู้เกี่ยวข้องและชุมชน กลยุทธ์ที่ 6 ปรับกระบวนการทำงาน โดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศ (3) การตรวจสอบกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า กลยุทธ์นั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

คำสำคัญ: กลยุทธ์ อัตลักษณ์ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก คุณภาพผู้เรียน

Abstract

The objectives of this research were (1) to explore the current state of identities of basic education in the North of Thailand (2) to define strategies of identities of basic education in the North of Thailand and (3) to investigate the strategies of identities of basic education in the North of Thailand. The conceptual of strategic management. Wheelen and Hunger; Data collection. By explore the current state. By using the interviews to Educational success and by using the questionnaires for the school administrators of the samples. The Development of the community participation management strategies by using the SWOT Analysis and TOWS Matrix, assessing the suitability of the strategies focus group.

The results of this research revealed that (1) explore the current state of identities of basic education in the North of Thailand Environment Identity formation Identity element compliance identity assessment identity and maintaining identity at a high level section Resources at a moderate level. (2) strategies of identities of basic education in the North of Thailand consists of six main strategies; 1) Structure and policies for establishing of the identity; 2) Improve the quality of learning 3) The media sources that contribute to the identity; 4) Network development and public relations; 5) Awareness and understanding of the identity; 6) The process by using information systems. (3) Investigate the strategies of identities found strategy is appropriate and possible.

Keyword: Strategies, Identities, Basic education, Quality of the students

บทนำ

“อัตลักษณ์” (Identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (Awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตน คือ การระบุได้ว่าเรามี อัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น [1]

ในส่วนของการศึกษา อัตลักษณ์ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นของผู้เรียนตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษาที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ทุกสถานศึกษา ไม่ว่าเล็กใหญ่ เหมือนกันหมดทั้งประเทศจะมีปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ อัตลักษณ์ สถานศึกษา จึงหมายถึง ลักษณะเฉพาะของสถานศึกษา ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา [2] และอัตลักษณ์ของสถานศึกษาเน้นไปที่การกำหนดภาพความสำเร็จ (Image of Success) ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน หรือเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติโดดเด่นของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษาแห่งนั้นซึ่งคุณลักษณะหรือคุณสมบัติโดดเด่นของนักเรียนก็คือคุณภาพผู้เรียนที่สถานศึกษากำหนด [3]

คุณภาพการจัดการศึกษาสะท้อนจากคุณภาพผู้เรียนที่กำหนดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน นอกจากนี้สถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีบริบทต่างกันให้กำหนดการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง ตามบริบทของสถานศึกษา และ

ความโดดเด่นตามที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยผ่านการจัดกิจกรรมโครงการที่เป็นจุดเน้นของสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั้งในระดับชุมชนและในวงกว้าง ส่งผลสะท้อนเป็นคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียน [4]

ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญ และจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพรวมถึงได้รับการรับรองคุณภาพของสถานศึกษาตามมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ [5]

การประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าว มุ่งเน้นให้สถานศึกษาส่วนใหญ่หันมาพัฒนาสถานศึกษาโดยคำนึงถึงคุณภาพผู้เรียน ซึ่งการประเมินคุณภาพภายนอก ได้กำหนด ตัวบ่งชี้ด้านอัตลักษณ์คือตัวบ่งชี้ที่ 9 ผลการพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา และตัวบ่งชี้ที่ 10 ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา การประเมินคุณภาพภายใน ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้าน อัตลักษณ์ของสถานศึกษา ในมาตรฐานที่ 14 การพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ปรัชญาและจุดเน้นที่กำหนดขึ้น [6] จากการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) พบว่า อัตลักษณ์มุ่งเน้นตามที่สถานศึกษากำหนด และการสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามอัตลักษณ์ที่สถานศึกษากำหนดจากความโดดเด่นตามที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ตามบริบทของสถานศึกษากลับไม่ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญาและจุดเน้นของสถานศึกษา สถานศึกษาไม่ตระหนักในเรื่องความเป็นเลิศเฉพาะทางของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษา จึงทำให้ความโดดเด่นของผู้เรียนสูญหายไป [3] โดยเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ที่มีปัญหาที่เด่นชัดที่สุด คือ ครูไม่ครบชั้น และจำนวนผู้เรียนในแต่ละชั้นมีจำนวนน้อย ทำให้ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลายได้ สังคมผู้เรียนคับแคบ การเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน ไม่กว้างพอ ผู้เรียนจึงมีความจำกัดในการพัฒนาการเรียนรู้ ที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้ทุกเรื่อง จึงทำให้คุณภาพของผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำแทบทุกด้าน ตลอดจนไม่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) [7] กอปรกับการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์บรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา จนสามารถก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวบ่งชี้ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ค่อนข้างที่เป็นไปได้ยาก และจากการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กมีผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก ร้อยละ 4.01 หรือ 193 โรง จาก 4,816 โรง ที่ได้รับการประเมินและเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับการรับรองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.12 หรือ 1,547 โรง [8]

จากการที่อัตลักษณ์ของสถานศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะโดดเด่นและความเป็นเลิศของสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนและผู้ปกครองในการเลือกให้บุตรหลานเข้าศึกษาแห่งนั้น เช่น โรงเรียนในเครือจุฬาลงกรณ์เน้นบุคลิกนักวิทยาศาสตร์ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยเน้นความเป็นสุภาพบุรุษ และโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเน้นความมีภาวะ

ผู้นำและสภาพบุรุษ เป็นต้น แต่สถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่าไม่สามารถจัดการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนได้บรรลุตามอัตลักษณ์ที่กำหนดไว้ ดังปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น รวมทั้งการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นว่า สถานศึกษาอาจจะยังไม่มี ความเข้าใจ หรือขาดกลยุทธในการสร้างอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา การมีกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาเป็น การดำเนินการเพื่อให้ไปสู่ปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา ซึ่งกลยุทธ์ หมายถึง แนวทาง วิธีการ หรือเทคนิคที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ [9] การกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมมีความสำคัญ และเป็นพื้นฐานของทุกขั้นตอนในกระบวนการวางแผน หรือเป็นวิธีการโดยรวมที่องค์กรต้องทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบให้การ ดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกมากที่สุด [10] โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบนมีปัญหาในเรื่องของการสร้างอัตลักษณ์เหมือนกับสถานศึกษา อื่นทั่วไป ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันในการสร้าง อัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขต ภาคเหนือตอนบนเป็นอย่างไร กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ควรเป็นอย่างไรและการตรวจสอบกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือ ตอนบนควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย

อาศัยแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในด้าน 1) จัดโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุ ตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญาและจุดเน้นของสถานศึกษา 2) ผลการดำเนินงานส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญาและจุดเน้นของสถานศึกษา อัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงประกอบด้วย การกำหนดอัต ลักษณ์ องค์ประกอบของ อัตลักษณ์ การปฏิบัติตามอัตลักษณ์ การประเมินอัตลักษณ์ และการธำรงรักษาอัตลักษณ์ [3,11,12] และกรอบการพัฒนากลยุทธ์ ปรับปรุงจาก Wheelen and Hunger [13] ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบ สภาพแวดล้อม (Environmental scanning) 2) การจัดทำกลยุทธ์ (Strategy formulation) 3) การประเมินผลและการ ควบคุม (Evaluation and control)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสภาพการสร้าง อัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขต ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 1,830 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กใน เขตภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจาก ตารางกำหนดขนาดของ เครจซี่และมอร์แกน [14] ที่ความเชื่อมั่น 95 % ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 คน เลือกกลุ่ม ตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสร้างกลยุทธ์สร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่

2.1 สถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามปีงบประมาณ 2554 ที่ได้ผลการประเมินในระดับดีมากทุกตัวบ่งชี้ จำนวน 2 แห่ง

2.2 ผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดกลยุทธ์ ในระดับปฏิบัติการ จำนวน 10 คน

3. กลุ่มตรวจสอบกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักการศึกษาที่มีความรู้ และเชี่ยวชาญด้านการกำหนดกลยุทธ์ การใช้กลยุทธ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็ก จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ใช้ในการศึกษาแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในเขตภาคเหนือตอนบน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแบบสอบถาม

2. แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมตามมาตรฐานการศึกษาชั้นพื้นฐาน ด้าน อัตลักษณ์ของสถานศึกษา ใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบันในการสร้าง อัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน

3. การจับคู่ประเด็นสำคัญ โดยใช้ตาราง TOWS Matrix ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน

4. แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในเขตภาคเหนือตอนบน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารของสถานศึกษา และสัมภาษณ์ผู้บริหาร และสอบถามครูโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สรุปสาระสำคัญ

2. ศึกษาสภาพปัจจุบันในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ได้รับคืนมาทั้งหมด 317 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบสอบถาม ส่วนที่เป็นสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบและข้อมูลโรงเรียน วิเคราะห์ด้วยสถิติวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ ส่วนที่เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนที่เป็นเนื้อหา ข้อเสนอแนะในคำถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสรุปประเด็น สาระสำคัญ แล้วใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis

3. กำหนดกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis และประชุมเชิงปฏิบัติการ

4. ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และกำหนดให้ข้อที่มีค่าเฉลี่ยเกิน 3.50 เป็นกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน มีดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อมภายนอก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) ด้านสภาพแวดล้อมภายใน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) ด้านการกำหนดอัตลักษณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านองค์ประกอบของอัตลักษณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) ด้านการปฏิบัติตามอัตลักษณ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) ด้านการประเมินอัตลักษณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) ด้านการธำรงรักษาอัตลักษณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$)

2. กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์หลัก 15 กลยุทธ์รอง ดังนี้

2.1 สร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาให้กับผู้เกี่ยวข้องและชุมชน

2.1.1 สร้างความตระหนักให้ ครู บุคลากรเกี่ยวกับบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

2.2.2 สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้าง อัตลักษณ์ของสถานศึกษา

2.2 ปรับโครงสร้างและนโยบายเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

2.2.1 ปรับโครงสร้างและนโยบายของสถานศึกษา

2.1.2 สร้างความร่วมมือผู้เกี่ยวข้องของชุมชนในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เพื่อปรับแผนกลยุทธ์ และแผนการบริหารงบประมาณ

2.3. ปรับกระบวนการทำงาน โดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศ

2.3.1 ปรับระบบการบริหารข้อมูลสารสนเทศ

2.3.2 ปรับกระบวนการทำงาน โดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศ

2.3.3 ปรับปรุงระบบการนิเทศกิจกรรมพัฒนาอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

2.3.4 พัฒนาระบบการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามเป้าหมายของสถานศึกษา

2.4 ปรับปรุงคุณภาพผู้เรียน

2.4.1 ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชน

2.4.2 พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

2.4.3 พัฒนาลักษณะโดดเด่นเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาด้วยหลักกัลยาณมิตร

2.5 ปรับปรุงสื่อ แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

2.5.1 พัฒนาการผลิตและใช้สื่อการเรียนรู้

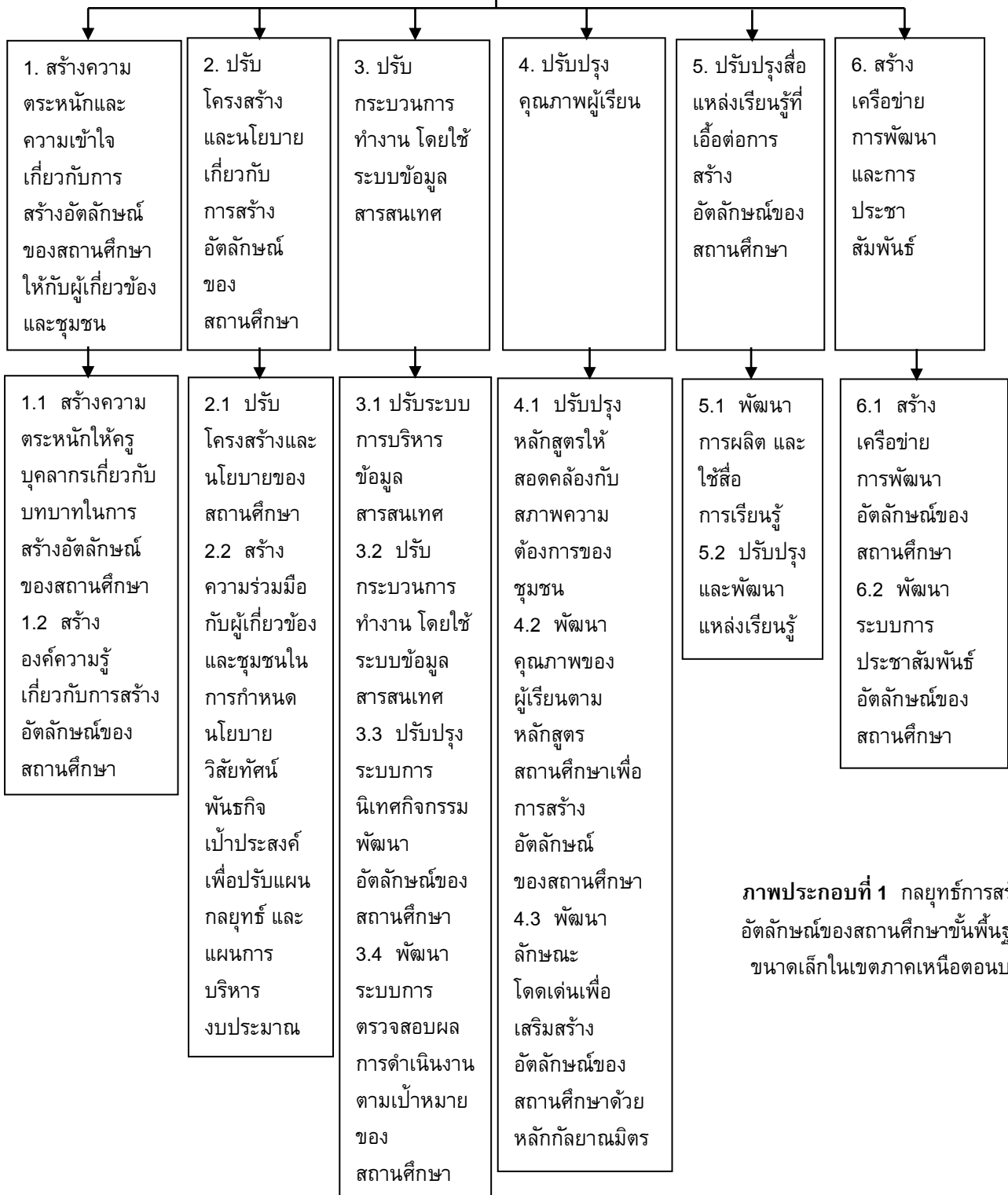
2.5.2 ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งเรียนรู้

2.6 สร้างเครือข่ายการพัฒนา และการประชาสัมพันธ์

2.6.1 สร้างเครือข่ายการพัฒนาอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

2.6.2 พัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ อัตลักษณ์ของสถานศึกษา เสนอไว้ในภาพที่ 1

กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก
ในเขตภาคเหนือตอนบน

ภาพประกอบที่ 1 กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน

ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า กลยุทธ์นั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) จึงเป็นกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ด้านสภาพแวดล้อมภายนอก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) ด้านสภาพแวดล้อมภายใน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) และสภาพปัจจุบันในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดอัตลักษณ์ องค์ประกอบของอัตลักษณ์ การปฏิบัติตามอัตลักษณ์ การประเมินอัตลักษณ์ และการธำรงรักษาอัตลักษณ์ ในภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน จะต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากหลาย ๆ ฝ่าย พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับปภาดา อัครวีรากุล [15] ที่กล่าวถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาควรมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรภายในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในเรื่อง อัตลักษณ์ของสถานศึกษาด้วยการสื่อสารภาษาที่เข้าใจง่าย และควรสร้างการมีส่วนร่วมของการขับเคลื่อนจะต้องมาจากพลังความพยายามและการมีส่วนร่วมพร้อมกันทั้งองค์กร ในกระบวนการและวิธีการสร้างความสำเร็จตามอัตลักษณ์ที่กำหนด

2. กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 ปรับโครงสร้างและนโยบายเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 2 ปรับปรุงคุณภาพผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 3 ปรับปรุงสื่อ แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 4 สร้างเครือข่ายการพัฒนา และการประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์ที่ 5 สร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาให้กับผู้เกี่ยวข้องและชุมชน กลยุทธ์ที่ 6 ปรับกระบวนการทำงาน โดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การกำหนดกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน เป็นการกำหนดกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย ความเป็นมาของสถานศึกษา สอดคล้องกับสุพักตร์ พิบูลย์ [3] ที่สรุปว่าอัตลักษณ์ของสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับความเป็นมาของสถานศึกษาและเจตนารมณ์ในการจัดตั้งสถานศึกษา กำหนดอัตลักษณ์ในเรื่องความเป็นเลิศเฉพาะทางของเยาวชนที่ต้องมีก่อนสำเร็จการศึกษา โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ปฏิบัติตามอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยการจัดกิจกรรมการส่งเสริม พัฒนา และประเมินอย่างเป็นระบบ ซึ่งการกำหนดกลยุทธ์ดังกล่าวนี้ ถือเป็นการกำหนดกลยุทธ์ระดับองค์กรเพื่อกำหนดทิศทางทั้งหมดขององค์กรและจะมีการกำหนด กลยุทธ์ย่อยหรือกลยุทธ์รองซึ่งสอดคล้องกับอนิวัช แก้วจำนงค์ [16] ได้สรุปถึงกลยุทธ์ทำให้เกิดการกำหนดทิศทางองค์กร (Direction Setting) ทำให้มีการคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร(Stakeholders) ทำให้องค์กรคำนึงถึงผลประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Short – term and Long - term Advantage)และ มีการมุ่งเน้นผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล(Efficiency and Effectiveness) และ Wheelen and Hunger [13] ที่สรุปว่า กลยุทธ์ขององค์กรประกอบด้วย กลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate Strategy) กลยุทธ์ระดับธุรกิจ (Business strategy) และกลยุทธ์ระดับปฏิบัติ (Functional strategy)

3. การตรวจสอบกลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า กลยุทธ์นั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มาก จึงเป็นกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย อาจเป็นเพราะว่า กลยุทธ์ดังกล่าวได้ผ่าน กระบวนการตรวจสอบสภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) ทั้งภายในและภายนอก มากำหนดเป็นกลยุทธ์ (Strategy Formulation) โดยการพิจารณาเลือกประเด็นสำคัญจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจับคู่ประเด็น แล้วจึงตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์ กระบวน การดังกล่าวได้ครอบคลุมการพัฒนากลยุทธ์ ปรับปรุงจาก [13] ที่ประกอบด้วย การตรวจสอบสภาพแวดล้อม

(Environmental scanning) การจัดทำกลยุทธ์ (Strategy formulation) และการประเมินผลและการควบคุม (Evaluation and control)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบายผู้บริหารของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรพัฒนา องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้าง อัตลักษณ์ของสถานศึกษา สร้าง ความตระหนักให้กับผู้บริหารครู ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บรรลุตาม เป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาขนาดเล็ก ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับกระบวนการสร้าง อัตลักษณ์ของสถานศึกษา ให้กับครู ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ มีการจัดตั้ง คณะกรรมการดำเนินการและส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมเพื่อ การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- [1] นันธนี ประสานนาม. (2549). การศึกษา พฤติกรรมการเปิดรับฟังความคาดหวัง และความพอใจของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑลต่อสถานีวิทยุจุฬา. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (นิเทศศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถ่ายเอกสาร.
- [2] สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน). (2553). คู่มือการประเมินคุณภาพ ภายนอกกรอบสาม (พ.ศ.2554-2555) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับ สถานศึกษา พ.ศ. 2554. (พิมพ์ครั้งที่ 1.). กรุงเทพฯ: แม็ทซ์พอยท์.
- [3] สุพัตร์ พิบูลย์. (2555). (13 กรกฎาคม 2553). เสวนา เรื่อง ประกันคุณภาพ การศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ เตรียมรับการประเมินภายนอกรอบ 3. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2555, จาก <http://drsuphakedqa.blogspot.com/>
- [4] สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2554).

แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐาน
การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกัน
คุณภาพภายในของสถานศึกษา.กรุงเทพฯ:
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

- [5] สมเดช สีแสง. (2554). คู่มือบริหารโรงเรียน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม พ.ร.บ.
การศึกษาแห่งชาติ. นครสวรรค์: รีมป์
การพิมพ์.
- [6] สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน
คุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน).
(2555).คู่มือการประเมินคุณภาพ
ภายนอก รอบสาม พ.ศ.2554-2555)
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับ
สถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติมพฤศจิกายน
2554). กรุงเทพฯ:
ออฟเซ็ท พลัส จำกัด.
- [7] เติลินิวส์. (7 กันยายน 2555). “แก๊งจันทร์
โมเดล” สูตรแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก.
สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2555,
จาก [http://www.dailynews.co.th/
education/153720](http://www.dailynews.co.th/education/153720).
- [8] ปิยวรรณ ปรสันติสุข. (16 กรกฎาคม 2555).
เศรษฐกิจ/การศึกษา : แจ้งเหตุ ร.ร.เล็ก
ตกประเมินอื้อ. มติชน, หน้า 22.
- [9] ชรติ อุ่ณสัมฤทธิ์. (2550). การนำเสนอ
ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการจัด
การศึกษา ระดับอุดมศึกษาของ
กองทัพบก เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของ
ชาติ. วิทยานิพนธ์ ค.ด.(บริหารการศึกษา)
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถ่ายเอกสาร.
- [10] เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). การคิด
เชิงกลยุทธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพฯ: ซัสเซสมิเดีย.
- [11] ธงชัย สันติวงษ์. (2542). องค์การกับการ
สื่อสาร. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [12] สุมิตรา ศรีวิบูลย์. (2547). การออกแบบ
อัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- [13] Wheelen, Thomas L., and Hunger, David J.

(2004). Strategic Management
and Business Policy. New York:
Addison-Wesley Publishing Company.

- [14] Krejcie, Robert V. and Daryle W .
Morgan. (1970,). Determining Sample
Size for Research Activities Education
and Psychological Measurement.
607 – 609.
- [15] ปภาดา อัครวีรกุล. (23 พฤษภาคม 2554).
กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของ
สถานศึกษา, ในรายการ สมศ สรุปสาระ
การสนทนารายการ รายการบ่ายนี้มี
คำตอบ “ทำอย่างไรให้พร้อมรับการ
ประเมิน ฯ รอบสาม” วันจันทร์ที่ 23
พฤษภาคม 2554 สถานีโทรทัศน์โมเดิร์น
ไนน์ทีวี เวลา 15.15-16.00 น. สืบค้นเมื่อ
19 มิถุนายน 2555, จาก
<http://www.rajini.ac.th/>.
- [16] อนิวัช แก้วจันทน์. (2551). การจัดการ
เชิงกลยุทธ์. สงขลา: นำศิลป์
โฆษณา.